

Kriterion etičnosti može biti samo u stanovitom obliku volje: i to baš u obliku obćenito valjanom. Zato je Kant postavio formalni princip: „Radi tako, da načelo djelovanja tvoga može biti obćenitim načelom.“³

Kritični Kant nije ovdje opazio pogreške, što se zove u logici: ὑστερον πρότερον. Odatle šte načelo koje može biti obćenitim, nikako ne sledi, da ono mora biti i etičnim; ali obratno stoji: da naime etično načelo može, pa i mora biti obćenitim.

Specifična pozitivna oznaka manjka baš Kantovu principu; on traži obćenitost načela, a ne veli, u čem li da sastoji to načelo. Kant je slobodu proglasio formom volje i postavio kategorični imperativ: „Imaš!“ (dužan si!) Tako je on došao do pojma dužnosti; te je iz pukoga éudorednoga straha, da principâ ne izvede iz motiva materijalnih, zapao u etični rigorizam i osnovao nazor: kao da se dobro vazda vrši od „dužnosti“. Njegova je ipak zasluga, što je upozorio na to, da nije predmet dotično sadržaj volje, već volja sama objektom presudjivanja etičnoga.

Ali to nije zasluga izključivo Kantova.

Englezki moralisti Cumberland, Shaftesbury, Wollaston, Clarke, Hutcheson, Smith, Ferguson bili su istoga mnienja. Etični principi bijahu im naravnim načinom upoznani odnošaji voljni, od kojih neki zaslužuju bezuvjetan ukor, neki opet bezuvjetno odobravanje.

Moralisti držahu takodjer, da se o voljnih odnošajih odnosno o skladu i neskladu njihovom nužno radjaju estetične presude. Shaftesbury i Hutcheson izrično su izticali neki obćeniti, moralni éut kao princip etike.

To je usvojio i eklektik Victor Cousin, osnovatelj filozofične povjestne škole u Francezkoj.